

Tüskés Gábor

II. Rákóczi Ferenc önéletrajzi írásainak új kiadásáról

Az író II. Rákóczi Ferenc ma jóval kevésbé él a köztudatban, mint a fejedelem, a hadvezér vagy a politikus. Így van ez annak ellenére, hogy az írói életmű műfaji, tartalmi és nyelvi szempontból egyaránt rendkívül gazdag és változatos. A diplomáciai levelezés az egész politikai pályát átfogja, a politikai publicisztika a szabadságharc éveire jellemző, az önéletrajzi, politikai-morális és vallási tárgyú írások a száműzetés éveiben meghatározók. A két önéletrajzi írás közül az *Egy bűnös vallomásá*t Rákóczi 1716–1720 között írta latinul, a szabadságharc történetét elbeszélő francia nyelvű *Emlékiratok*at 1717-ben kezdte meg, és 1720 után is dolgozott rajta. Mindkét írás irodalmi alkotás, történeti forrás és személyes emberi dokumentum egyszerre, szorosan kapcsolódik nemzetközi eszmei, irodalmi áramlatokhoz, és szilárd helyet biztosít szerzőjüknek a felvilágosult abszolutizmus közép-európai előfutárai és a francia mintákon tájékozódó politikai moralisták, önéletírók között. Helyesen csak együtt olvasva értelmezhetők. A *Vallomások* mutatják, nem Rousseau volt az első újkori szerző, aki élete közepén részletes önvallomást írt. Az *Emlékiratok* történeti-kritikai kiadása 1978-ban jelent meg, a *Vallomások*é máig hiányzik. A két önéletrajzi mű csaknem fél évszázada, 1979-ben jelent meg utoljára együtt nyomtatásban a Szépirodalmi Kiadónál, Szepes Erika és Vas István fordításában, Hopp Lajos jegyzeteivel és kísérőtanulmányával.

Az azóta eltelt évtizedekben jelentősen megújult a Rákóczi-kutatás. A történettudomány és az irodalomtudomány egyaránt felismerte a két önéletrajzi mű alapvetően irodalmi karakterét, új eredmények születtek a fejedelem eszmei tájékozódásának forrásairól, nyelvhasználatáról, célkitűzéseiről, a munkák szerkezeti, elbeszéléstechnikai, retorikai és terminológiai sajátosságairól, műfaji összefüggéseiről. 2019-ben megjelent a két önéletrajzi írás angol fordítása a Corvina Kiadónál, a következő évben napvilágot látott a *Vallomások* 18. századi francia fordításának kritikai kiadása Párizsban. A Rákóczira is hatást gyakorló 17. századi egyházi reformmozgalom, a janzenizmus közép-európai kisugárzásáról

2022-ben Budapesten rendezett nemzetközi konferencián több előadás elemezte Rákóczi önéletírói munkásságát. A szakmai eredmények azonban csak ritkán összegződtek és jutottak el a szélesebb közönséghez.

Mindez indokolja, hogy a fejedelem születésének 350. évfordulójára a Méry Ratio Kiadó megjelentette a két önéletrajzi mű magyar fordításának új, reprezentatív kivitelű kiadását revideált szöveggel, az új kutatások eredményeit hasznosító jegyzetanyag, mutatók és egy tanulmánykötet kíséretében. A két mű szövegét Mészáros Kálmán, Takács László és Tóth Ferenc rendezte sajtó alá, nyelvileg Berki Artúr Imre gondozta, a tanulmánykötetet Mészáros Kálmán, Tóth Ferenc és Tüskés Gábor szerkesztette. A kiadás egyik újdonsága, hogy a *Vallomások* három könyvét és az *Emlékiratok*at négy külön kötetben adja közre, megőrizve a két mű önállóságát, egyben lehetőséget adva az egész addigi életutat átfogó *Vallomások* és a leírt események kronológiáját tekintve az első és a második könyv közé illeszkedő *Emlékiratok* tetszőleges sorrendben történő, párhuzamos olvasására. A kiadás változatlan formában közli Szepes Erika és Vas István fordítói utószavát, maguk a szövegek azonban számos finomítást, terminológiai pontosítást és más javítást tartalmaznak, lehetőséget adva a szerzői elgondolást jobban megközelítő értelmezésekre. A bevezető áttekinti a kiadástörténetet, a mutatók feltárják a személy- és helynévanyagot, felsorolják a katonai egységek elnevezéseit.

A kiadás másik újdonsága a tanulmánykötet, melynek tizennégy írása kifejezetten ebből az alkalomból készült, és friss kutatási eredményeket közöl, három tematikus csoportba osztva. Az első csoport magukkal a művekkel mint sajátos értelmet hordozó, összetett irodalmi rendszerekkel, azok kiválasztott részleteivel vagy aspektusaival foglalkozik, irodalomtörténeti, narratológiai, filológiai és pszichológiai módszereket alkalmazva. A második csoport a tágabb történeti, politikai, katonai, diplomáciai, topográfiai összefüggéseket vizsgálja, két tanulmány a befogadástörténet kérdéseit elemzi. Minden tanulmány előtt a Rákóczi-ikonográfia egy-egy szemléletes darabja, köztük néhány kevéssé ismert ábrázolás található.

Az összesen több mint ezer oldal terjedelmű, öt kötetből álló kiadvány tudományos igénnyel készült, de szem előtt tartja a szélesebb közönség szempontjait is. Ráirányítja a figyelmet arra, hogy önéletrajzi írásaiban Rákóczi nem életének dokumentum hitelű tényeit, hanem a tények metafizikai érvényű tanulságait szeretné felmutatni elsősorban. Különösen a *Vallomások* nem történeti hűségű életelbeszélés, hanem a múlt üdvtörténeti szempontú olvasata, olyan tanúságtétel, amely üzenetet

hordoz a jövő számára. Rákóczi mindkét műben visszatekintve, utólag akar értelmet adni a saját életútjának, miközben az isteni előrelátás, a sors és az „örök igazság” fogalmaival megkísérel megalkotni egy rejtett célszerűséget.

A tanulmányok szerzői – a már említett sajtó alá rendezőkön és szerkesztőkön kívül Jean Garapon, Aradi Csenge, Knapp Éva, Dénesi Tamás, Kis Virág, Czigány István, Papp Sándor, Kis Domokos Dániel, Fodor Gábor, Kincses Katalin Mária és Gyulai Éva – kritikusan viszonyulnak a Rákóczi-mítosz és a kultusz megnyilvánulásaihoz, felhívják a figyelmet a nemzeti és politikai illúziók veszélyeire, elősegítve a történelem okszerű megértését, a történelmi tapasztalatok és hagyományok reális újraértékelését. A kiadvány jelentősége messze túlmutat a Rákóczi-emlékéven: elősegíti a 18. századi irodalom két kiemelkedő alkotásának jobb megismerését, egyben hozzájárul a magyar történelem kivételes személyiségének és egyik mozgalmas időszakának mélyebb megértéséhez.

II. Rákóczi Ferenc: Vallomások I., II., III. kötet; Emlékiratok; Tanulmányok
Méry Ratio Kiadó, 2026. Könyvhét